

Ruslands hybride oorlog

33 ‘Het lijkt wel corona,’ zei mijn dochter. Ze bedoelde de situatie in de schappen bij Albert Heijn. Thuisgekomen zonder verse groenten. Gelukkig kon ze nog wat broccoli in het vriesvak vinden. Wie op dezelfde dag boodschappen deed in een Franse supermarkt zou juist voor een leeg vriesvak staan. In dezelfde week werden twee supermarktketens in Europese lidstaten getroffen door cyberaanvallen.

‘Zijn het de Russen?’ vroeg mijn dochter. Ik zei dat het aannemelijk is, al loopt het onderzoek nog. Dat we meteen aan de Russen denken bij dit soort cyberaanvallen geeft aan hoe succesvol het terrorisme van Poetin is. Wie regelmatig naar de podcast *Schaduwoorlog* van Huib Modderkolk luistert, weet dat Rusland een hybride oorlog voert die zijn weerga niet kent. Dagelijks worden we duizenden malen bestookt met cyberaanvallen. Zelden haalt dat het nieuws. Behalve als de broccoli op is.

De aanvallen kwamen in een goede week voor Poetin. Niet alleen was hij jarig, hij kreeg ook een bijzonder cadeau van de Amerikaanse president. Trump hief eigenhandig de sancties tegen Rusland op om een voorraad dieselolie te kopen. Daarmee zegt Trump de stijgende olieprijs tot bedaren te willen brengen, een gevolg van zijn klakkeloos gestarte oorlog tegen Iran. Aangezien de hoeveelheid bestelde diesel te gering is om invloed op de prijs te hebben, is het vooral effectbejag dat Trump najaagt. Daarbij lijkt hij het gemunt te hebben op Zelensky. Die zou met zijn succesvolle aanvallen op de Russische olieinfrastructuur de dieselprijzen omhoogstuwen.

De afrekening met de democratisch gekozen leider van Oekraïne ging zelfs voor Trump-begrippen snel. Terwijl de Oekraïense onderhandelaars in Miami spraken met Kushner en Witkoff, de schoonzoon en oud-advocaat van Trump, kondigde de Amerikaanse president een ‘energie-staakt-het-vuren’ af. Zelensky aarzelde, wist nergens vanaf, leek even de oekaze van Trump op te volgen. Totdat bleek dat Rusland zich er niets van aan trok en bommen bleef gooien op de energievoorzieningen in Kyiv; 600.000 mensen kwamen zonder stroom te zitten. In Miami dreigden Kushner en Witkoff dat als Oekraïne op zijn beurt niet zou stoppen met aanvallen op Russische olieraaffinaderijen, het land geen inlichtingen meer vanuit de VS zou krijgen. Toen Zelensky toch besloot terug te slaan, haperden de inlichtingen die het land via het satellietstelsel Starshield ontvangt (van Elon Musks SpaceX). Als sluitstuk, zei Trump dat de Oekraïners maar een andere president moeten kiezen. Musk zei hetzelfde.

De hybride oorlog van Rusland is buitengewoon succesvol. Hij wordt niet alleen via hacks en cyberaanvallen gevoerd; de Russen zijn ook bijzonder behendig in het verspreiden van desinformatie en propaganda via sociale media. Bij alle Europese verkiezingen zijn de Russen actief. In 2024 wist een onbekende pro-Russische presidentskandidaat in Roemenië plotseling te winnen na een campagne van TikTok-filmpjes. Het onderzoek dat de Europese Commissie vervolgens naar TikTok startte wegens mogelijke schendingen van de Digital Services Act is nog niet afgerond.

De Russen helpen de Republieken ook met beïnvloedingscampagnes in aanloop tot de *midterm*-verkiezingen. Het Kremlin zit achter een beïnvloedingscampagne genaamd *Doppelgänger*, dat via duizenden valse accounts polarisatie over Israël probeert aan te wakkeren. Een ander Russisch netwerk verspreidt deepfake-video's van beroemdheden die de Democraten aanvallen.

De desinformatiecampagnes zijn zo succesvol door dat burgers hun nieuws voornamelijk via sociale media of andere gratis outlets consumeren. Dankzij AI kan het Russische trollenleger nog beter en sneller verdeeldheid en verwarring zaaien. Het gaat bij deze campagnes niet zozeer erom burgers te overtuigen, maar ze te laten twijfelen aan al het nieuws dat ze tot zich nemen. Uit recent onderzoek van Pew Research Center blijkt dat met name Nederlanders sociale media niet meer vertrouwen. Van de ondervraagde Nederlanders denkt 93 procent dat sociale media hun gebruikers manipuleren. Geen ander land scoorde zo hoog. Wanneer we alle informatie die tot ons komt wantrouwen, kan de democratie niet functioneren.

Sinds 10 oktober 2025 moet de Verordening gerichte politieke reclame burgers meer vertrouwen geven in eerlijke verkiezingen. De verordening wil met name targeting van politieke reclame via sociale media reguleren. Het gaat dan om politieke reclame die algoritmisch gericht wordt op een specifieke persoon of groep personen. Ook beoogt de Europese Commissie met de verordening buitenlandse inmenging bij verkiezingen tegen te gaan. Drie maanden voorafgaand aan een verkiezing mag geen politieke reclame worden verspreid in opdracht van een opdrachtgever van buiten de EU.

In Nederland houdt het Commissariaat voor de Media toezicht op de naleving van de Europese verordening. Het is duidelijk dat vooral de big tech socialemediabedrijven als poortwachters moeten verzekeren dat de verordening buitenlandse inmenging voorkomt. Het is zeer de vraag of dat gaat gebeuren. In reactie op de verordening kondigde Meta al aan advertenties over politiek, verkiezingen en maatschappelijke kwesties simpelweg te verbieden, een pesterijtje omdat het de regels niet uitvoerbaar acht.

Een veeg teken is Meta's algoritmische inmenging in de presidentsverkiezingen in Brazilië. Het viel de zittende president Lula op dat berichten op Instagram en Facebook van zijn rechtse tegenstrever, Bolsonaro, veel meer tractie kregen. Na een klacht oordeelde de Braziliaanse rechter dat Meta de verspreiding van politieke boodschappen niet mag beperken of verwijderen op een manier die een disbalans creëert tussen Lula en Bolsonaro. Het algoritme van Meta mag niet discrimineren tussen de twee kandidaten.

Met verkiezingen in Italië, Spanje en Frankrijk in aantocht, belooft het een barre winter te worden. Instituut Clingendael adviseerde vorige maand om voor acht dagen houdbaar voedsel in te slaan in plaats van de drie die de overheid aanbeveelt. Mijn diepvries ligt inmiddels vol met broccoli.

Christiaan Alberdingk Thijm